VALORIFICAREA MOŞTENIRII LINGVISTICE

TIMOTEI CIPARIU

DE

D. MACREA

La 21 februarie, s-au împlinit 150 de ani de la naşterea lui Timotei Cipariu, una dintre figurile culturale cele mai reprezentative ale Transilvaniei din secolul trecut.

Timotei Cipariu face parte din pleiada cărturarilor transilvăneni ridicaţi din popor care şi-au consacrat întreaga viaţă luptei pentru luminarea poporului şi pentru eliberarea naţională şi socială a romînilor din Transilvania de sub despotismul Habsburgilor şi al grofilor. Prin munca perseverentă a acestor cărturari s-au înfiinţat, în Transilvania, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, în ciuda condiţiilor grele ale iobăgiei, sute de şcoli pentru popor[1], care au făcut ca nivelul cultural al romînilor transilvăneni să fie mai ridicat în acea vreme decît în celelalte ţinuturi romîneşti. Dezvoltarea învăţămîntului a fost însoţită de editarea de ziare pentru popor şi de lupta politică dusă de cărtuari în strînsă solidaritate cu poporul. Mulţi dintre aceşti cărturari democraţi s-au refugiat, din cauza persecuţiei Habsburgilor şi grofilor, în Muntenia şi Moldova, unde, găsind starea de exploatare feudală şi de asuprire străină din acea vreme, ei au devenit elemente de agitaţie revoluţionară şi exponenţi ai culturii înaintate.

În acest cadru politic şi cultural, Timotei Cipariu desfăşoară, în Transilvania, o activitate deosebit de intensă.

Născut în 1805, în comuna Pănade de pe valea Tîrnavelor, ca fiu de ţăran iobag[2], Timotei Cipariu nu a urmat altă şcoală decît gimnaziul şi seminarul teologic din Blaj, oraş în care a trăit toată viaţa ca profesor, dar prin marea lui pasiune pentru cultură, prin puterea lui de muncă, disciplină şi perseverenţă el a reuşit

[1] Vezi D. Macrea, Gheorghe Şincai, în «Limba romînă» nr. 2/1954 p. 14-15.

[2] Dr. Ilie Dăianu, Timotei Cipariu. La a 50-a aniversare de la moartea lui (3 septembrie 1887). Bucureşti, 1937, p. 8.

BDD-A30812 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

să devină unul dintre cei mai de seamă învățați romîni din vremea sa. A învățat singur douăsprezece limbi vechi și moderne, între care multe orientale, ca ebraica, siriana, araba, egipteana, turca și persana. Din veniturile lui modeste de profesor, Cipariu a reușit să-și formeze una dintre cele mai bogate biblioteci de la noi din acea vreme, compusă îndeosebi din manuscrise și documente vechi romînești, lucrări de filologie și de istorie, studii de orientalistică, manuscrise arabe și persane. Colecția lui bogată de scrieri rare, precum și marea lui erudiție l-au făcut atît de cunoscut peste hotare, încît renumitul istoric Theodor Mommsen, trecînd prin Transilvania, îi face o vizită la Blaj, iar «Societatea germană de orientalistică» din Berlin îl alege ca membru activ al ei[1]. Cipariu a fost membru fondator al «Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului romîn din Transilvania» și unul dintre întemeietorii și primii vicepreședinți ai «Societății Academice Romîne», viitoarea Academie Romînă.

Preocuparea științifică permanentă a lui Timotei Cipariu a fost studiul limbii romîne, pe care el, ca și Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior, l-a folosit însă, mai ales, ca mijloc pentru apărarea drepturilor naționale ale poporului romîn.

Cipariu pleacă, în studiul limbii, de la principiul just al legăturii strînse dintre istoria și limba unui popor. «În viața unui popor, — spune Cipariu în discursul asupra istoriei limbii romîne ținut în ședința publică din 18 august 1867 a Societății Academice Romîne — pot foarte multe să lipsească la început: cultura, industria, științe, arte și altele; dar limba nu poate să lipsească nici unui popor; ea se naște o dată cu el, crește și se dezvoltă, înflorește și se veștejește, îmbătrînește și moare o dată cu poporul. Toate evenimentele care trec peste viața unui popor, toate îmbunătățirile și calamitățile ce întîmpină o națiune, toate fazele prin care trece, toate se revarsă și asupra limbii acelui popor, acelei națiuni»[2]. El identifică apărarea limbii cu însăși lupta pentru existența poporului romîn. «Romînii, scrie Cipariu în Prefața Crestomatiei sale, au în ereditate un scump tezaur, ținut și apărat ca lumina ochilor de multe secole: limba»[3]. Din toate încercările și durerile trecutului ne-a rămas, — spune Cipariu în discursul de inaugurare a «Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului romîn din Transilvania», în 1861, — «un tezaur neprețuit care nu ni l-au putut răpi nici sabia învingătorului, nici cruzimea tiranului ce domnea pe corpurile noastre, nici puterea fizică, nici politica infernală, ...un tezaur care de l-am fi pierdut, de l-am pierde, de vom suferi vreodată ca cineva cu puterea, au cu momele să ni-l răpească din mîinile noastre, atunci mai bine să ne înghită pămîntul de vii, să ne adunăm la părinții noștri, cu acea mîngîiere că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de

[1] Dr. Ilie Dăianu, Timotei Cipariu. La a 50-a aniversare de la moartea lui (3 septembrie 1887). București, 1937, p. 6.

[2] Analele Societății Academice Romîne, Tomurile I—X. București, 1878, p. 18.

[3] Tim. Cipariu, Crestomatia sau Analecte literare. Blaj, 1858, p. V.

BDD-A30812 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

care nu am fi demni de a ne mai numi fiii lor: limba romînească »[1]. El înfierează cu asprime pe cosmopoliții din vremea sa care « se închină la limbi străine şi urgisesc pe a naţiunii sale »[2].

Menţinîndu-se pe poziția latinistă a lui Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior, Cipariu izbuteşte totuşi să lărgească cîmpul îngust al cercetărilor lingvistice de la noi de pînă atunci prin adoptarea punctului de vedere istoric, fiind cel dintîi filolog romîn care publică documente şi monumente vechi de limbă. Prin lucrările sale « Elemente de limbă romînă după dialecte şi monumente vechi » (1854)[3], « Crestomatia sau Analecte literare » (1858)[4] şi « Principii de limbă şi scriptură » (1866)[5], el pune bazele lingvisticii noastre istorice. Acest punct de vedere nou, Cipariu îl introduce şi în studiul gramaticii. « Limba unui popor fiind şi ea faptă istorică şi prin urmare adevăr istoric, de aici nu mai încape îndoială că şi în gramatică sînt a se face cercetări serioase, conştiincioase, şi gramatica limbii are a se funda pe baze istorice »[6]. Cipariu îşi dădea deci seama de acest principiu just care avea să aducă mai tîrziu mari foloase lingvisticii noastre, dar, stăpînit ca toți ceilalți latinişti de credința în puterea şi drepturile lingviştilor de a îndrepta limba după voința lor, credinţă larg răspîndită în lingvistica europeană la sfîrşitul secolului al XVIII-lea[7], el cade în exagerarea de a încerca să înlocuiască cuvintele şi formele nelatine din limba contemporană prin cuvinte şi forme de origine latină, ieşite din uz, care se găsesc în textele noastre vechi.

Un alt principiu just ca punct de plecare, pentru care Cipariu a luptat cu toată convingerea, a fost cel al unității limbii noastre din toate ținuturile locuite de romîni, socotindu-l drept condiție de bază pentru formarea unei literaturi « cu adevărat naţională, corectă în expresii, corectă în forme, fără de care nici o literatură nu poate de a se chema literatură »[8]. Acest principiu, de la care porniseră în acea vreme şi scriitorii grupaţi în jurul revistei « Dacia literară », Kogălniceanu, Alecsandri, Alecu Russo, Costache Negruzzi, este aplicat însă de Cipariu în mod eronat. Pentru Cipariu, unitatea limbii putea fi asigurată, în primul rînd, printr-o ortografie etimologică unitară. El este autorul primei ortografii etimologice oficiale pe care a reuşit, în 1869, să o impună, grație majorității latinizante din « Societatea Academică Romînă ».

---

[1] Tim. Cipariu, Cuvînt la inaugurarea Asociațiunii pentru literatura şi cultura poporului romîn din Transilvania, 14 nov. 1861. Blaj, 1862, p. 6—7.

[2] Ibidem.

[3] Tim. Cipariu, Elemente de limbă romînă după dialecte şi monumente vechi. Blaj, 1854.

[4] Tim. Cipariu, Crestomatia sau Analecte literare. Blaj, 1858.

[5] Tim. Cipariu, Principii de limbă şi scriptură. Blaj, 1866.

[6] Tim. Cipariu, Elemente de limbă romînă după dialecte şi monumente vechi. Blaj, 1854. Prefață, p. V.

[7] Vezi D. Macrea, Gheorghe Şincai, în « Limba romînă », nr 2|1954, p. 17.

[8] Tim. Cipariu, Elemente de limbă romînă după dialecte şi monumente vechi. Blaj, 1854, Prefață, p. V.

BDD-A30812 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

După Cipariu, fonetismul însemna o poartă deschisă anarhiei în scriere. El a impus astfel o ortografie pe care nu o puteau înțelege decît cei ce cunoșteau limba latină și care constituia o mare piedică în însușirea scrierii corecte de către masele populare. Cît de mult s-a înșelat Cipariu în această privință a dovedit-o dezvoltarea literaturii noastre pe baza limbii vii a poporului, scrisă cum vorbește poporul.

Pentru înțelegerea justă a principiului care l-a condus pe Cipariu în susținerea sistemului său ortografic se impune însă o precizare. Elaborînd acest sistem ortografic, Cipariu, ca și Micu, Șincai și Maior, n-a înțeles să schimbe și pronunțarea limbii romîne. Scrierea etimologică a însemnat pentru latiniști un mijloc pentru recunoașterea originii latine a cuvintelor. Deosebirea dintre scriere și pronunțare ei au socotit-o la fel de firească cum este, spre exemplu, în limbile franceză sau engleză, care se scriu etimologic, dar se citesc cum sînt rostite. Latiniștii scriau *tierra*, *ventu*, *fontana*, după originea cuvintelor, dar citeau *țară*, *vînt*, *fîntînă*, cum se rostesc cuvintele în limba de astăzi. Scriau *Cipariu*, dar rosteau *Țipariu*. Așa și-a rostit numele Cipariu toată viața și așa i l-au rostit toți contemporanii săi, deci nu cum este scris și cum, greșit, se rostește astăzi.

Căutînd să apropie scrierea cuvintelor romînești de originalul lor latin, latiniștii au meritul de a fi descoperit principalele legi de evoluție fonetică a limbii romîne. Acesta a fost unul din rezultatele pozitive ale activității lingvistice a latiniștilor, îndeosebi a lui Cipariu, care este și întemeietorul foneticii descriptive a limbii romîne, capitolul consacrat de el foneticii în «Gramatica limbii romîne» cuprinzînd cea dintîi descriere științifică a sunetelor limbii noastre[1]. Latiniștii nu și-au dat însă seama de importanța transformărilor fonetice pentru istoria limbii, ci le-au considerat ca o «stricare» a acesteia, pe care ei au crezut că trebuie și pot să o îndrepte prin ortografia etimologică și prin înlocuirea cuvintelor de altă origine decît cea latină prin cuvinte luate din dicționarele latine, acestea din urmă rostite, firește, cît mai apropiat de rostirea latină.

Rătăcirile etimologiste ale lui Cipariu nu pot întuneca însă alte merite ale lui de filolog și de om de cultură. El a fost, în Transilvania, cel dintîi care, în calitate de director al tipografiei din Blaj, începe în mod sistematic, din anul 1833, tipărirea de cărți romînești cu litere latine. Scrierea limbii romîne cu litere latine este încă unul din rezultatele pozitive ale activității «Școlii ardelene», susținută, în această direcție, de Heliade Rădulescu, în Muntenia, și de Gheorghe Asachi, în Moldova.

Cipariu este de asemenea editorul primei noastre reviste de filologie, «Archivu pentru filologie și istorie» (1867—1872), scrisă în întregime de el și cuprinzînd numeroase studii asupra ortografiei și istoriei limbii noastre, texte și documente vechi, table cerate romane, studii de istorie romană etc.

[1] Vezi Tim. Cipariu, Gramatica limbii romîne, Partea I, Analitica. București, 1869, p. 8—168.

BDD-A30812 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

« Gramatica limbii romîne » întocmită de el (vol. I 1869, vol. II 1877) şi însuşită de Societatea Academică Romînă, deşi este o lucrare tendenţioasă, latinizantă, a avut meritul de a stimula interesul pentru studiul istoric al limbii noastre, ca şi documentele vechi de limbă publicate în « Crestomatie » sau materialul bogat din « Elemente de limbă romînă după dialecte şi monumente vechi » şi din « Principii de limbă şi scriptură ». Cipariu are de asemenea meritul de a fi printre primii noştri filologi care au folosit, în studiile lor, materialul lingvistic al dialectelor limbii romîne din sudul Dunării.

Ca director al gimnaziului din Blaj şi ca director al tipografiei locale, Cipariu a avut un rol important în dezvoltarea învăţămîntului romînesc din Transilvania. El a alcătuit numeroase manuale didactice: un « Compendiu de gramatica limbii romîne » (1855), ajuns în cîţiva ani la a VI-a ediţie, un tratat de poetică (1860), a întocmit după Schinagl o gramatică a limbii latine (1857 partea I, 1860 partea a II-a), a tradus din limba germană un manual de filozofie (1859), şi un tratat de bună purtare în societate destinat tineretului (1863). Programul de învăţămînt al gimnaziului din Blaj de sub direcţia lui Cipariu a acordat un loc larg ştiinţelor fizico-matematice şi logicii. Pentru promovarea în Transilvania a culturii naţionale, Cipariu a sprijinit înfiinţarea, în 1870, la Braşov, a « Societăţii pentru fondul de teatru romînesc », fiind unul dintre membrii fondatori ai acestei societăţi.

De o mare importanţă pentru caracterizarea personalităţii lui Cipariu este activitatea lui politică. Prin scrieri şi prin luptă politică activă, Cipariu participă la toate acţiunile din vremea sa pentru dezrobirea poporului romîn din Transilvania şi pentru drepturile lui politice. El a fost unul dintre cei zece secretari ai adunării de la Blaj din 1848 de pe « Cîmpia Libertăţii » şi unul dintre cei treizeci de delegaţi romîni transilvăneni trimişi la Viena ca să prezinte împăratului revendicările romînilor. Pentru a justifica temeiurile istorice şi politice ale egalei îndreptăţiri a poporului romîn cu celelalte popoare din Transilvania, el publică, în 1847—1848, ziarul « Organul luminării », devenit apoi « Organul naţional ». Cipariu este unul dintre autorii celor 11 puncte ale adunării de la Blaj şi principalul redactor al petiţiilor adresate împăratului. La 20 octombrie 1848, el redactează proclamaţia de la Sibiu, chemînd poporul la luptă împotriva despotismului. « Romînii, scrie el în proclamaţie, au purtat toate greutăţile ţării pentru domnii lor; cu mîinile lor i-au hrănit şi i-au îngrăşat cu sudoarea lor; ei au fost zid de apărare în contra turcilor şi a altor vrăjmaşi şi totuşi, pentru atîta credinţă către patrie şi către domnii lor, ei, în loc de dragoste împrumutată, n-au dobîndit decît ura domnilor lor şi în loc de recunoştinţă, batjocură... ». « Alergaţi drept aceea la arme, romîni tineri, pentru ca să vă luptaţi o dată şi pentru neamul vostru, căci pentru străinii cei nemulţumitori v-aţi luptat destul; luaţi arme cît puteţi şi cît voiţi, pentru ca să ajutaţi pe părinţii şi fraţii şi prietenii voştri »[1].

[1] Tim. Cipariu, Varia. Dosarul 539 din Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei R.P.R.

BDD-A30812 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

Ales mai tîrziu deputat în dieta ardeleană de la Sibiu, din partea județului Cetatea de Baltă, Cipariu rostește în dietă, cuvîntări străbătute de ardoarea proclamației de la 1848 pentru dobîndirea egalității de drepturi politice pentru poporul romîn. În ședința dietei din 26 august 1863, el spune: «O serie lungă de secoli a trecut pre pămîntul patriei noastre în care această națiune laborioasă și respinsă de toate părțile ajunse la soarta cea mai de pre urmă a iloților spartani și a sclavilor Americii celei liberale, în care ea pre acest pămînt era fără patrie, fără nici un drept politic, fără nici o viață națională, fără nici o apărare sau scutință din partea statului pentru care-și vărsa sîngele în oștirile asupra popoarelor barbare inimice acestei țări, fără de a secera și gloria virtuților militare pentru națiunea sa, care în sudoarea feței sale își nutrea nu numai numeroasa-și familie, ci totdeodată contribuia spre susținerea unei caste privilegiate, care-i închisese din parte-și toată ușa spre o eluptare din această servitute avilitoare... Acele idei triste și funeste care reținură atît de îndelungat progresul fericirii acestei patrii scumpe au făcut și vor face loc acelor idei de civilizațiune, de dreptate, de libertate și de umanitate, carele sînt caracterul epocilor mari, glorioase, și la care, ca la un scop suprem, aleargă întreaga omenire din toate puterile și la care în urmă sperează că va și ajunge, preste scurt sau preste lung, pentru că acel scop e sînt, etern, pentru că el e dorirea inimii omenești și postulatul rațiunii supreme»[1].

În aceeași cuvîntare, Cipariu subliniază cu tărie că națiunea romînă care «a purtat jugul despotismului și al spiritului de invidie... va ști respecta cu umanitate, amoare, reverență și frățietate pre toate națiunile și naționalitățile Transilvaniei, ...toate confesiunile recepte sau încă nerecepte și nu va pune din partea sa nici o piedecă liberului exercițiu al deplinei libertăți individuale, al convicțiunilor politice și religioase și va observa cu scumpătate înaltele principii ale umanității carele sînt proclamate și recunoscute de toate națiunile civilizate»[2].

Luptînd pentru drepturile poporului romîn din Transilvania, Cipariu înțelegea deci să lupte pentru convietuirea pașnică a tuturor naționalităților acestei provincii. «În scurt, scrie Cipariu în 1860, înfrățirea romînilor cu poporul unguresc din Transilvania se poate aștepta, se poate face și se poate ține, numai ca a unui popor către altul, iar niciodată ca a unui popor către o castă oligarhică-aristocratică, care numai per abusum și-a arogat numele de națiune maghiară. Către poporul unguresc, întru adevăratul înțeles al cuvîntului, romînul transilvănean niciodată nu a fost neamic, precum nici poporul maghiar, întru același înțeles, romînului nu i-a dat ocaziune de dușmănie între aceste două popoare. De aici, frățietatea și fidelitatea împrumutată între ele este ușor de a se păzi și de aici înainte»[3].

[1] «Gazeta Transilvaniei», nr. 70, din 1863.

[2] Ibidem.

[3] Tim. Cipariu, Varia. Dosarul 539 din Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei R.P.R.

BDD-A30812 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

Aceleaşi idei le-a formulat Cipariu şi despre posibilitatea înţelegerii şi înfrăţirii cu saşii, combătînd înfumurarea şi aroganţa clasei lor conducătoare din acea vreme[1].

Ideile politice ale lui Cipariu, care reprezentau în vremea lui aspiraţiile adînci ale poporului romîn din Transilvania, nu au putut deveni realitate din pricina modului greşit în care Cipariu şi mulţi cărturari transilvăneni ai timpului au înţeles să le înfăptuiască. Ei au cultivat iluzia deşartă că revendicările romînilor vor fi împlinite de împăratul de la Viena, căruia i-au adresat petiţii peste petiţii. Populaţia Transilvaniei a pierdut zeci de ani cu memorii la curtea de la Viena, al căror rezultat nu putea fi decît negativ, deoarece Habsburgii, pentru a-şi menţine dominaţia, aveau interesul să atîţe naţionalităţile una împotriva celeilalte şi nu să le înfrăţească prin acordarea de drepturi egale.

Animat de ideile de libertate ale timpului său, Cipariu n-a avut resentimente faţă de alte popoare. Încercarea lui de a scoate cuvintele de altă origine decît cea latină din vocabularul romînesc a avut o altă raţiunea decît naţionalismul miop şi şovin. Cipariu, ca toţi latiniştii, identifica prezenţa cuvintelor nelatine din limba romînă cu epocile de împilare din trecut ale poporului romîn. Ca luptători pentru libertate, latiniştii voiau să creeze o limbă care să nu mai amintească poporului romîn de trecutul întunecat al evului mediu. Voind să înlocuiască o parte din vocabularul limbii noastre prin cuvinte exclusiv de origine latină, Cipariu ajunge însă în contradicţie cu principiul istoric al strînsei legături dintre limbă şi istoria poporului, pe care îl formulase cu claritate în «Principii» şi în «Elemente de gramatică». Prin încercarea de a face abstracţie de o perioadă de peste şaisprezece veacuri a istoriei limbii noastre, latiniştii au frînat studiul ştiinţific al limbii romîne şi al influenţelor istorice exercitate asupra ei. Acest studiu a putut să fie început de către B. P. Hasdeu, L. Bogdan şi O. Densusianu, în lupta împotriva curentului latinist.

În faza de evoluţie culturală în care ne găseam la începutul secolului al XIX-lea, latiniştii au simţit nevoia de a îmbogăţi limba romînă cu termeni noi, dar metoda lor de a lua aceşti termeni direct din dicţionarele latine sau din texte vechi a fost profund greşită. Împrumuturile de cuvinte nu se fac prin luarea acestora din dicţionarul unei limbi moarte şi nici prin reluarea unor cuvinte ieşite din uz, ci prin pătrunderea lor firească o dată cu noţiunile noi ale culturii şi economiei pe care le posedă limbile popoarelor care au creat aceste noţiuni sau care le transmit altor popoare. Numeroasele cuvinte luate de Laurian şi Massim, în dicţionarul lor, direct din dicţionarele latine, nu s-au putut încetăţeni în limba romînă. Aceleaşi cuvinte au intrat însă în vocabularul limbii noastre din limbile neolatine, mai ales din franceză — unele dintre acestea prin intermediul limbii ruse — de unde ne-au venit şi noţiunile noi ale culturii. Adaptarea numeroaselor neologisme care se găsesc astăzi în limba noastră s-a făcut potrivit legilor ei specifice de dezvoltare.

[1] Tim. Cipariu, Varia. Dosarul 539 din Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei R.P.R.

BDD-A30812 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

Timotei Cipariu a fost un exponent al latinismului în faza de decadență a acestui curent, cînd direcțiile sănătoase din literatura și lingvistica noastră au reușit să facă inofensivă influența erorilor lui. Către sfîrșitul vieții, el a rămas un izolat prin persistența în rătăcirile lui etimologiste și prin faptul că, în loc să-și însușească progresele lingvisticii din timpul său, s-a îndeletnicit cu studii de orientalistică, îndeosebi cu limba arabă, îndepărtîndu-se astfel de cerințele de atunci ale vieții noastre culturale.

Contemporanii lui Cipariu, care și-au dat seama că greșelile sale lingvistice își aveau explicația într-un patriotism adînc, au apreciat cu multă căldură dragostea lui pentru limba romînă, lupta lui pentru dezvoltarea noastră culturală, pentru libertatea și drepturile politice ale romînilor transilvăneni. Cu toată adversitatea sa cunoscută pentru curentul latinist, Alexandru Odobescu îi face lui Cipariu, la moartea acestuia, în 1887, următorul portret: «Ca un puternic și activ agent al îndreptării și al dezvoltării învățămîntului în școlile romînești din Transilvania, ca un sprijinitor credincios și îndrăzneț al drepturilor politice și sociale ale naționalității romîne din staturile Austriei și Ungariei, iar mai presus de toate ca scrutătorul cel mai erudit, cel mai adînc și cel mai scrupulos al cunoștințelor clasice și ca investigatorul cel mai ager, cel mai logic și cel mai convins al arcanelor istorice ale limbii romînești din cîți au trăit, au lucrat și au scris odinioară pentru romînii de dincolo de Carpați, Timotei Cipariu merită să fie lăudat și admirat ca o figură ce răsare originală și simpatică, energică și măreață printre bărbații de frunte ai întregii romînimi de-a lungul mai întregului nostru secol»[1].

Ceea ce l-a împiedicat pe Cipariu să traducă în mod deplin în faptă patriotismul său sincer și curat a fost lipsa unei adevărate concepții științifice. Patriotismul, oricît de intens ar fi trăit de cineva, are nevoie de călăuza științei pentru a nu cădea în fanatism orb. În măsura în care s-a menținut pe terenul concret al faptelor, Cipariu a adus foloase reale culturii noastre prin activitatea lui îndelungată de profesor, editor de cărți și îndeosebi prin descoperirea și publicarea documentelor noastre vechi de limbă, punînd astfel temelia lingvisticii noastre istorice. Lăsîndu-se însă copleșit de obsesia latinității, el a părăsit terenul realității istorice, ajungînd să preconizeze formule lingvistice neștiințifice, fără legătură cu istoria reală a limbii noastre.

Măreția patriotismului socialist care asigură astăzi înflorirea patriei noastre constă în lumina pe care i-o dă știința marxist-leninistă. Călăuziți de această știință, lingviștii romîni de astăzi au putut să elaboreze lucrările de bază asupra limbii romîne — ortografia, gramatica și dicționarul — pe care generația lui Cipariu, lovită de vitregul regim politic din acea vreme, s-a străduit zadarnic să le întocmească prin patriotismul ei lipsit de ajutorul științei.

[1] Al. Odobescu, Opere complete, vol. II, ed. III. București, Editura «Cartea Romînească», p. 213.

BDD-A30812 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)